

İlkokul Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Arife Yurttaş¹ , Eda Erdaş Kartal^{2,*}

¹ Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kastamonu, Türkiye.

² Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kastamonu, Türkiye.

* Corresponding author (Sorumlu Yazar): E. Erdaş Kartal, e-mail (e-posta): erdaseda@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada ilkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Çalışmada tarama modeli kullanılmış olup, çalışma grubunu 3. sınıf ve 4.sınıf düzeyinde öğrenim gören ilkokul öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Artvinli ve Demir (2018) tarafından geliştirilen üçlü likert tipindeki 'Çevre Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı ,93'dür. Kullanılan ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı ise ,83 olarak hesaplanmıştır. Çevre Tutum Ölçeği 'Olumlu Çevresel Davranışlar', 'Çevresel Bilgi ve Farkındalık', 'Olumsuz Çevresel Davranışlar' olmak üzere üç boyutludur. Araştırmada elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri (-.2,408 ve 10,911) olarak belirlenmiştir. Ayrıca verilerin normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için histogram grafikleri ve normallik testi bulgularına bakılmış ve verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yüzden araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde parametrik olmayan Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet, kardeş sayısı, okul öncesi eğitimi alma, doğa ve çevre içerikli dersleri sevme, serbest resim çalışmalarında en fazla doğa içerikli resimleri yapma, okul bahçesinde bitki yetiştirme, okulda sık sık doğa etkinliklerine katılma değişkenlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca araştırma da elde edilen bulgulara göre öğrencilerin çevreye karşı tutumlarında sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okulun bulunduğu yerleşim merkezi değişkenleri açısından farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, Çevreye yönelik tutum, İlköğretim

Investigation of Primary School Students' Attitudes Towards the Environment in Terms of Various Variables

ABSTRACT

In this study, primary school students' attitudes towards the environment were examined according to various variables. The survey model was used in the study, and the study group consists of primary school students studying at the level of 3rd grade and 4th grade. As a data collection tool, "Environmental Attitude Scale" developed by Artvinli and Demir (2018) in triple Likert type was used. The Cronbach-Alpha internal consistency coefficient of the scale is .93. The Cronbach-Alpha internal consistency coefficient of the scale in this study was calculated as .83. Environmental Attitude Scale is three-dimensional as "Positive Environmental Behaviors", "Environmental Information and Awareness", "Negative Environmental Behaviors". The skewness and kurtosis values of the data obtained in the study were determined as (-2,408 and 10,911). In addition, histogram graphics and normality test findings were examined to determine whether the data was normally distributed, and it was concluded that the data were not normally distributed. Therefore, the non-parametric Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis Test were used to analyze the data obtained in the study. As a result of the study, it was observed that students' attitudes towards the environment differed according to the variables of gender, number of siblings, taking preschool education, enjoying nature and environmental lessons, drawing mostly nature content in the free painting, growing plants in the school garden, and participating in nature activities frequently at school. In addition, according to the findings of the study, it was determined that there was no difference in students' attitudes towards the environment in terms of the variables of class level, education level of the mother, education level of the father, and the location of the school.

Keywords: *Environmental education, Environmental attitude, Primary education*

Makale Bilgisi / Article Info

Alınış tarihi
Received date : 14.04.2021

Düzeltilme tarihi
Revised date : 05.06.2021

Kabul tarihi
Accepted date : 09.06.2021

Atıf için
How to Cite

Yurttaş, A. ve Erdaş Kartal, E. (2021). "İlkokul Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 2021: 32-51.

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun olumsuz tüketim alışkanlıkları, çevre bozulmasının en önemli sebeplerinden birisidir. İnsanoğlunda var olan tüketim hırsları gün geçtikçe artarak devam etmektedir. Bu duruma artan nüfusun eklenmesi, insanoğlunu doğal kaynakların yok olması gerçeğiyle karşı karşıya bırakmaktadır (Erdem vd. 2019). Evrensel bir değere sahip olan çevre, Keleş ve Hamamcı (2002)'ya göre bitki ve hayvanların, cansız varlıkların ve insanın geçmişten günümüze kadar gelen ortak varlığıdır. Çevrenin gelecekte de varlığının devam ettirilebilmesi, günümüz ve gelecek nesiller açısından oldukça önemlidir (Akt. Haftacı ve Soylu, 2007).

Doğal kaynakların yok olmasının yanında çevre kirliliği, toprak kirliliği, hava kirliliği gibi sürekli artan çevre sorunları dünya ülkelerini bir araya gelerek durumu çözecek kararlar almaya itmiştir (İlgar, 2018). Paris Sözleşmesi(1972), Rio Deklarasyonu (1992), Kyoto Protokolü (1997) dünya ülkelerinin çevre sorunlarına çözüm getirmeyi hedefledikleri anlaşmalardan yalnızca bir kaçıdır. Ancak yapılan sayısız ulusal ve uluslararası kongre, toplantı ve anlaşmalara rağmen artan çevre sorunlarının önüne geçilememiştir. Canlı ve cansız varlıkların sürekli etkileşim içerisinde bulunduğu ortam olan çevrenin yaşanmaz hale gelmesinden sorumlu olan varlık şüphesiz ki insandır. Geray (1995) çevre sorunlarının kaynağının insanoğlunun kendi çıkarlarını toplumun çıkar ve değerlerinden üstün tutmasına bağlayarak, çevrenin sürekli ve bilinçsiz bir şekilde sömürüldüğünü belirtmiştir. İnsanoğlunun çevreye karşı duyarlı ve nazik olması gerekmektedir. Çevre sorunlarının son bulması ya da giderek azalabilmesi çevre dostu olmayan insan davranışlarının değişmesinden geçmektedir (Erten, 2005). Çevrenin yaşanabilir hale gelmesi, çevreye yönelik tutumlarının olumlu yönde gelişmesiyle mümkündür. Bireyin bir duruma ya da olguya karşı gösterdiği duygu, düşünce ve davranışları tutum olarak değerlendirilmektedir. Tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranış olarak üç boyuttan oluştuğu savunulmaktadır (Eagly ve Chaiken, 1993; Salta ve Tzougraki, 2004; Smith, 1968; Akt. Kağıtçıbaşı, 2010). Tutum düzenli olma, hazırbulunuşluk, yaşantılarla öğrenme ve zihinsel süreci içinde barındıran geniş bir kavramdır. Tutumun bir diğer özelliği de davranışların dinamik olmasını gerektirmesidir (Aronson ve Lindzey, 1969; Akt. Arık ve Yılmaz, 2017). Bireylerin çevreye yönelik olumlu tutum sergilemeleri ancak çevre eğitimiyle mümkündür. Çünkü etkili bir çevre eğitimi bireyin çevre ile ilgili bilgisini artırmakta ve bireyin çevreye yönelik tutumunu olumlu olarak geliştirmektedir. Bireyin çevreye karşı gösterdiği olumlu tutum, çevreye yönelik davranışlarını da olumlu yönde etkileyecektir (Ramsey, 1981; Akt. Güşta Şahin ve Doğu, 2018).

Çevre eğitimi, çevreyle ilgili olan sorunlara çözüm üretebilen bireylerin yetişmesini amaçlamaktadır (Erten, 2004). Çevre eğitimi doğayı ve doğal kaynakları korumayı, canlı ve cansız tüm çevrenin korunmasını ve iyileştirilmesini hedefleyen bir süreçtir (Peyton vd. 1995; Akt. Güşta Şahin ve Doğu, 2018). Tanımdan da anlaşılacağı üzere çevre eğitiminin çevre sorunlarına çözüm bulması ve çevrenin iyileştirilmesi amacıyla bireyleri yetiştirmeyi hedeflediği söylenebilir. Bu nedenle çevre eğitimi, bireylerin çevreye karşı duyarlı olmalarını ve olumlu olan davranışların kalıcılığının sağlanması için gerekli bir süreçtir. Dünyayı tehdit eden çevre sorunlarının çözümü ve çevrenin sürdürülebilirliği için günümüzün en önemli gerekliliklerinden biri çevre eğitimidir (Cevher Kalburan, 2009).

Bireylerin erken yaşlardan itibaren edindikleri bilgi ve deneyimler hayatları boyunca kalıcılığını sürdürmektedir. Bugünün küçükleri, yarının büyükleri olacağından, çevre bilgileri üst seviyelerde ve çevreye yönelik tutumları olumlu düzeyde olan çocukların yetişmesi, çevrenin sürdürülebilirliği açısından gereklidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde çevre eğitiminin erken yaşlarda verilmesi,

bireyin çevre bilincinin kalıcı olmasını ve çevreye karşı tutumunun olumlu yönde gelişmesini sağlayabilir. Dewey (1996) bireyin çevreye yönelik olumlu tutumlarının, davranışlarının gelişmesinde ve bunların devamlılığının sağlanmasında erken yaşlarda verilen çevre eğitimin oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır (Arık ve Yılmaz, 2017). Yüksek düzeyde çevresel farkındalığa ve duyarlılığa sahip toplumların oluşabilmesi için çevre eğitimi erken yaşlardan başlayarak bireyin tüm eğitim-öğretim hayatını kapsayacak şekilde verilmelidir (Çelikler vd. 2019). Alan yazındaki çalışmalar erken dönemde çocukların çevreye yönelik ilgilerinin artırılması, çevreye karşı tutumlarının olumlu yönde geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Erdem vd. 2019). Özellikle ilköğretim çağındaki çocukların çevre eğitimlerinin bir dersle sınırlı tutulmaması, tam tersi bütün derslerde verilmesi gerektiği belirtilerek, teorik ve uygulamalı olarak gerçekleşmesi önerilmektedir (Erdem vd. 2019).

Çevreye karşı bilinçli bireylerin yetiştirilebilmesi için öncelikle bireylerin çevreye yönelik bilgi düzeylerinin ve tutumlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılan araştırmaların bazılarının öğretmen adaylarını (Kanbak, 2015; Kayalı, 2010; Koç vd. 2013; Özmen, 2005; Timur vd. 2013;), bazılarının öğretmenleri (Gül vd. 2018), bazılarının ise farklı seviyelerde olmak üzere öğrencileri kapsadığı (Atasoy ve Ertürk, 2008; Kaya vd. 2009; Pınar ve Yakışan, 2016; Yalçınkaya, 2012) görülmektedir. Öğrencilerin çevre sorunları ve çevre eğitimi ile ilgili görüşleri literatürde önemli yer teşkil etmektedir (Ertürk, 2017). Erken yaşlardaki bireyleri kapsayan çalışmalar ise nispeten daha sınırlıdır. Bu çalışmalardan birinde Çelikler, Aksan ve Yenikalaycı (2018), ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu ancak öğrencilerin çevreyle ilgili yanlış ve eksik bir takım bilgiye sahip olduklarını belirtmektedirler. Bir diğer çalışmada ise ilköğretim öğrencilerinin çevresel farkındalık boyutlarından olan canlılığın devamı ile ilgili algılarının düşük seviyede olduğu görülmektedir (Erdem vd. 2019).

İlköğretim, bireyin yaşamı boyunca ihtiyaç duyacağı ve kullanması gereken temel becerilerin kazandırılabilceği önemli bir öğretim basamağıdır (Fidan ve Erden, 1998). Gerekli eğitim tedbirlerinin alınması amacıyla özellikle bu dönemdeki öğrencilerin çevreye karşı bilgi, tutum ve davranışlarının araştırılması önemlidir. İlköğretim öğrencilerine yönelik yapılan araştırmaların birçoğu çevreye yönelik algı düzeyini, farkındalık düzeyini ve çevreyle ilgi görüşlerini belirlemeye yöneliktir (Atabek-Yiğit vd. 2019; Çelikler vd. 2019; Çetin ve Badem, 2015; Ertürk, 2017; Kıvrak ve Uyanık, 2020; Sağsöz ve Doğanay, 2019; Ural Keleş ve Keleş 2018; Uyanık, 2017). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışma sayısının sınırlı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

6. İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları okulun bulunduğu yerleşim merkezine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları doğa ve çevre ile ilgili dersleri sevme durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları serbest resim yapma çalışmalarında en fazla doğa içerikli resimleri yapma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları okul bahçesinde bitki yetiştirme durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları okulda sık sık doğa etkinliklerine katılma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma tarama modeli ile yürütülmüştür. Tarama modeli hali hazırda var olan durumların, yaşananların ne olduğunu açıklamaya çalışır. Araştırılan durum kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanarak ortaya çıkarılmaktadır (Karasar, 2014).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 3. sınıf 249 ve 4.sınıf 173 olmak üzere toplam 422 ilkokul öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem, pandemi şartlarından dolayı kolay ulaşılabilmeleri dikkate alınarak, kolay örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Öğrencilerin ait demografik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.Öğrencilerin demografik bilgilerinin dağılımı

<i>Demografik Bilgi</i>		<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	207	49,06
	Erkek	215	50,94
<i>Sınıf</i>	3.sınıf	249	59,00
	4.Sınıf	173	40,99
<i>Kardeş Sayısı</i>	Kardeş yok	35	9,29
	1 kardeş	201	47,63
	2 kardeş	112	26,54
	3 ve daha çok kardeş	72	17,06
<i>Anne Öğrenim</i>	İlkokul	158	37,44
	Ortaokul	90	21,32
	Lise	108	25,59
	Yükseköğrenim ve üstü	66	15,63
<i>Baba Öğrenim</i>	İlkokul	80	18,95
	Ortaokul	77	18,24
	Lise	180	42,65
	Yükseköğrenim ve üstü	85	20,14
<i>Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri</i>	Kasaba	21	4,97
	İlçe	276	65,40
	İl Merkezi	125	29,62
<i>Doğa ve Çevre ile İlgili Dersleri Sevme</i>	Evet	416	98,57
	Hayır	6	0,70

<i>Demografik Bilgi</i>		<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Okul Öncesi Eğitimi Alma</i>	Aldım	327	77,48
	Almadım	95	22,51
<i>Doğa İçerikli Resim Yapma</i>	Evet	313	74,17
	Hayır	109	25,82
<i>Okul Bahçesinde Bitki Yetiştirme</i>	Evet	286	67,77
	Hayır	136	32,22
<i>Okulda Sık Sık Çevre Etkinliklerine Katılma</i>	Evet	184	43,60
	Hayır	238	56,39

2.3. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında Artvinli ve Demir (2018) tarafından geliştirilen Çevre Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 43 maddeden oluşan 3'lü likert bir ölçektir. Bu ölçekte "Olumlu Çevresel Davranışlar" (27 madde), "Çevre Bilgisi ve Farkındalık" (10 madde) ve "Olumsuz Çevresel Davranışlar" (6 madde) olmak üzere üç alt faktör bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı ,93'dür. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı ise ,83 olarak hesaplanmıştır. Bu değere göre ölçeğin güvenilir olduğu düşünülmektedir (Büyüköztürk, 2004). Ölçekteki sorular 1-katılmıyorum, 2-kısmen katılıyorum, 3-katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin analizi SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin betimsel istatistikleri incelendiğinde çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri ± 1.5 arasında olduğunda verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu çalışmada verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri (-2,408 ve 10,911) olarak belirlenmiştir. Ayrıca verilerin normal dağılımını tespitinde histogram grafikleri ve normallik testi bulgularına da bakılarak verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Demir, Saatçioğlu ve İmrol, 2016). Bu sebeple verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U Testi ve Kruskal- Wallis Testi kullanılmıştır. Verilerin anlamlılığı $p < 0,05$ değerine göre yorumlanmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Kız	207	222,95	46150,50	19882,500	,032
	Erkek	215	200,48	43102,50		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Kız	207	209,06	43274,50	21746,500	,686
	Erkek	215	213,85	45978,50		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Kız	207	187,85	38885,50	17357,500	,000
	Erkek	215	234,27	50367,50		
<i>Toplam</i>	Kız	207	206,22	42687,00	21159,000	,380
	Erkek	215	216,59	46566,00		

$p < 0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin olumlu çevresel davranışlar ($U=19882,500$; $p<0,05$) ve olumsuz çevresel davranışlar ($U=17357,500$; $p<0,05$) boyutlarında aldıkları puanlarda cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Ancak öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinin toplam puanlarında, çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda aldıkları puanlar cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Çevre Tutum ölçeğinin olumlu çevresel davranışlar boyutundaki sıra ortalamaları dikkate alındığında kız öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Diğer taraftan olumsuz çevresel davranış boyutunda sıra ortalamaları doğrultusunda anlamlı farklılaşma erkek öğrencilerin lehinedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Sınıf Düzeyine Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Sınıf</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	3.sınıf	249	212,86	53002,00	21200,000	,756
	4.sınıf	173	209,54	36251,00		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	3.sınıf	249	202,00	50297,00	19172,000	,052
	4.sınıf	173	225,18	38956,00		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	3.sınıf	249	211,97	52779,50	21422,500	,913
	4.sınıf	173	210,83	36473,50		
<i>Toplam</i>	3.sınıf	249	206,86	51507,50	20382,500	,346
	4.sınıf	173	218,18	37745,50		

$p<0,05$

Tablo 3'e göre öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinin toplam puanlarında ve olumlu çevresel davranışlar, çevresel bilgi ve farkındalık, olumsuz çevresel davranışlar boyutlarında sınıf değişkenine göre anlamlı farklılaşma görülmemektedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Kruskal-Wallis Testi bulguları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Kardeş Sayısına Göre Değişimi İçin Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	<i>Kardeş Sayısı</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>sd</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	1-Kardeş yok	35	205,94	3	1,849	,604	-
	2-1 Kardeş	201	215,39				
	3-2 Kardeş	112	215,75				
	4-3 ve daha çok kardeş	74	197,14				
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	1-Kardeş yok	35	204,90	3	,684	,877	-
	2-1 Kardeş	201	207,70				
	3-2 Kardeş	112	217,75				
	4-3 ve daha çok kardeş	74	215,47				
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	1-Kardeş yok	35	228,61	3	10,815	,013	4-3, 4-2, 4-1, 3-2, 3-1, 2-1
	2-1 kardeş	201	196,38				
	3-2 kardeş	112	214,33				
	4-3 ve daha çok kardeş	74	240,20				
<i>Toplam</i>	1-Kardeş yok	35	71,57	3	4,277	,233	-
	2-1 kardeş	201	81,24				
	3-2 kardeş	112	85,05				
	4-3 ve daha çok kardeş	74					

$p<0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutunda kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği Tablo 4'te görülmektedir ($\chi^2(sd=3, n=422) = 10,815; p < 0,05$). Çevresel tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutundaki farklılığın 3 ve daha çok kardeş lehine olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılıkların yönü incelendiğinde kardeş sayısı arttıkça olumsuz çevresel davranışların daha fazla görüldüğü söylenebilir. Çevresel tutum ölçeğinin toplam puanlarında ve olumlu çevresel davranışlar, çevresel bilgi ve farkındalık boyutlarında öğrencilerin aldıkları puanlarda kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılaşma görülmemektedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Kruskal-Wallis Testi bulguları Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Değişimi İçin Kruskal- Wallis Analizi Sonuçları

	<i>Bilgi Edinme Yolu</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>sd</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	İlkokul	158	202,46	3	2,752	,431	-
	Ortaokul	90	225,78				
	Lise	108	213,62				
	Yüksek öğretim ve üstü	66	210,20				
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	İlkokul	158	212,06	3	4,365	,225	-
	Ortaokul	90	198,40				
	Lise	108	229,81				
	Yüksek öğrenim ve üstü	66	198,06				
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	İlkokul	158	224,40	3	4,869	,182	-
	Ortaokul	90	212,77				
	Lise	108	198,64				
	Yüksek öğrenim ve üstü	66	199,92				
<i>Toplam</i>	İlkokul	158	215,76	3	2,657	,448	-
	Ortaokul	90	205,97				
	Lise	108	221,31				
	Yüksek öğrenim ve üstü	66	192,80				

$p < 0,05$

Tablo 5'te öğrencilerin çevre tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlarında ($\chi^2(sd=3, n=422) = 2,657 0,05 < p$), olumlu çevresel davranışlar boyutunda ($\chi^2(sd=3, n=422) = 2,752 0,05 < p$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($\chi^2(sd=3, n=422) = 4,365 0,05 < p$) ve olumsuz çevresel davranışlar boyutunda ($\chi^2(sd=3, n=422) = 4,869 0,05 < p$), anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılaşma görülmemektedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Kruskal-Wallis Testi bulguları Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimi İçin Kruskal- Wallis Analizi Sonuçları

	<i>Bilgi Edinme Yolu</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>sd</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	İlkokul	80	210,80	3	,049	,997	-
	Ortaokul	77	209,38				
	lise	180	212,38				
	Yüksek öğretim ve üstü	85	212,22				
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	İlkokul	80	209,74	3	1,765	,623	-
	Ortaokul	77	205,87				
	Lise	180	219,90				
	Yüksek öğrenim ve üstü	85	200,47				
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	İlkokul	80	228,77	3	5,436	,142	-
	Ortaokul	77	214,25				
	Lise	180	212,21				
	Yüksek öğrenim ve üstü	85	191,26				
<i>Toplam</i>	İlkokul	80	217,31	3	2,841	,417	-
	Ortaokul	77	208,24				
	Lise	180	218,93				
	Yüksek öğrenim ve üstü	85	193,24				

 $p < 0,05$

Tablo 6'da öğrencilerin çevre tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlarında ($x^2(sd=3, n=422) = 2,841$ $0,05 < p$), olumlu çevresel davranışlar boyutunda ($x^2(sd=3, n=422) = ,049$ $0,05 < p$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($x^2(sd=3, n=422) = 1,765$ $0,05 < p$) ve olumsuz çevresel davranışlar boyutunda ($x^2(sd=3, n=422) = 5,436$ $0,05 < p$), baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılaşma görülmektedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının okulun bulunduğu yerleşim merkezine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Kruskal-Wallis Testi bulguları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Okulun Bulunduğu Yerleşim Merkezine Göre Değişimi İçin Kruskal- Wallis Analizi Sonuçları

	<i>Okulun Bulunduğu Yer</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>sd</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Kasaba	21	203,88	2	,153	,926	-
	İlçe	276	211,16				
	İl merkezi	125	213,54				
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Kasaba	21	175,86	2	4,914	,086	-
	İlçe	276	206,35				
	İl merkezi	125	228,85				
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Kasaba	21	235,31	2	3,798	,150	-
	İlçe	276	204,54				
	İl merkezi	125	222,88				
<i>Toplam</i>	Kasaba	21	194,43	2	2,176	,337	-
	İlçe	276	207,02				
	İl merkezi	125	224,26				

 $p < 0,05$

Tablo 7’de öğrencilerin çevre tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlarında ($x^2(sd=2, n=422) = 2,176$ $0,05 < p$), olumlu çevresel davranışlar boyutunda ($x^2(sd=2, n=422) = 1,153$ $0,05 < p$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($x^2(sd=2, n=422) = 4,914$ $0,05 < p$) ve olumsuz çevresel davranışlar boyutunda ($x^2(sd=2, n=422) = 3,798$ $0,05 < p$), okulun bulunduğu yer değişkenine göre anlamlı farklılaşma görülmemektedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının okul öncesi eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumuna Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Okul Öncesi Eğitimi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Aldım	327	211,52	69168,50	15524,500	,993
	Almadım	95	211,42	20084,50		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Aldım	327	214,34	70090,50	14602,500	,369
	Almadım	95	201,71	19162,50		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Aldım	327	204,11	66745,00	13117,000	,007
	Almadım	95	236,93	22508,00		
<i>Toplam</i>	Aldım	327	209,20	68407,50	14779,500	,469
	Almadım	95	219,43	20845,50		

$p < 0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar ($U=13117,000$; $p < 0,05$) boyutlarında aldıkları puanlarda okul öncesi eğitimi alma durumuna göre farklılaşma olduğu görülmektedir. Ancak öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinin toplam puanlarında, olumlu çevresel davranışlar ve çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda aldıkları puanlar okul öncesi eğitimi almalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Ölçeğin olumsuz çevresel davranışlar boyutundaki anlamlı farklılaşma ise sıra ortalamalarına göre okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin lehinedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının doğa ve çevre ile ilgili dersleri sevme durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Doğa ve Çevre İle İlgili Dersleri Sevme Durumuna Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Doğa ve Çevre İle İlgili Dersleri Sevme</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Evet	416	213,32	88743,00	489,000	,004
	Hayır	6	85,00	510,00		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Evet	416	213,64	88873,00	359,000	,002
	Hayır	6	63,33	380,00		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Evet	416	209,77	87264,50	528,500	,005
	Hayır	6	331,42	1988,50		
<i>Toplam</i>	Evet	416	213,49	88810,50	421,500	,005
	Hayır	6	73,75	442,50		

$p < 0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin toplam puanlarında ($U=421,500$; $p<0,05$), olumlu çevresel davranışlar boyutunda ($U=489,000$; $p<0,05$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($U=359,000$; $p<0,05$) doğa ve çevre ile ilgili dersleri sevme değişkenine göre anlamlı farklılaşma görülmektedir. Puanlardaki anlamlı farklılaşma doğa ve çevre ile ilgili dersleri seven öğrencilerin lehinedir. Ayrıca çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutunda öğrencilerin puanlarının anlamlı farklılaşma gösterdiği Tablo 9'da görülmektedir ($U=528,500$; $p<0,05$). Puanlardaki anlamlı farklılaşma doğa ve çevre ile ilgili dersleri sevmeyen öğrencilerin lehinedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının serbest resim yapma çalışmalarında en fazla doğa içerikli resimleri yapma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Serbest Resim Yapma Çalışmalarında En fazla Doğa İçerikli Resimleri Yapma Durumuna Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Resim Yapma</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Evet	313	223,79	70047,00	13211,000	,000
	Hayır	109	176,20	19206,00		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Evet	313	230,20	72051,50	11206,500	,000
	Hayır	109	157,81	17201,50		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Evet	313	203,85	63806,00	14665,000	,011
	Hayır	109	233,46	25447,00		
<i>Toplam</i>	Evet	313	227,46	71195,00	12063,000	,000
	Hayır	109	165,67	18058,00		

$p<0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin toplam puanlarında ($U=12063,000$; $p<0,05$), olumlu çevresel davranışlar boyutunda ($U=13211,000$; $p<0,05$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($U=11206,500$; $p<0,05$) serbest resim yapma çalışmalarında en fazla doğa içerikli resimleri yapma durumuna göre anlamlı farklılaşma görülmektedir. Puanlardaki anlamlı farklılaşma serbest resim yapma çalışmalarında en fazla doğa içerikli resimleri yapan öğrencilerin lehinedir. Ayrıca çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutunda öğrencilerin puanlarının anlamlı farklılaşma gösterdiği Tablo 10'da görülmektedir ($U=14665,000$; $p<0,05$). Puanlardaki anlamlı farklılaşma serbest resim yapma çalışmalarında en fazla doğa içerikli resimleri yapmayan öğrencilerin lehinedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının okul bahçesinde bitki yetiştirme durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Okul Bahçesinde Bitki Yetiştirme Durumuna Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Bitki Yetiştirme</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Evet	286	216,51	61921,50	18015,500	,166
	Hayır	136	200,97	27331,50		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Evet	286	220,45	63049,50	16887,500	,027
	Hayır	136	192,67	26203,50		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Evet	286	213,31	61005,50	18931,500	,607
	Hayır	136	207,70	28247,50		
<i>Toplam</i>	Evet	286	222,30	63576,50	16360,500	,008
	Hayır	136	188,80	25676,50		

$p < 0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin toplam puanlarında ($U=16360,500$; $p < 0,05$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($U=16887,500$; $p < 0,05$) anlamlı farklılaşma görülmektedir. Öğrencilerin puanlarındaki anlamlı farklılaşma sıra ortalamalarına göre okul bahçesinde bitki yetiştiren öğrencilerin lehinedir. Çevre tutum ölçeğinin olumlu çevresel davranışlar ve olumsuz çevresel davranışlar boyutunda öğrenci puanlarında anlamlı farklılaşma görülmemektedir.

İlkokul öğrencilerinin tutumlarının okulda sık sık doğa etkinliklerine katılma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U Testi bulguları Tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 12. Öğrencilerin Çevre Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Okulda Sık Sık Doğa Etkinliklerine Katılma Durumuna Göre Değişimi İçin Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

<i>Çevresel Tutum</i>	<i>Etkinliğe Katılma</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
<i>Olumlu Çevresel Davranışlar</i>	Evet	184	234,51	43149,00	17663,000	,000
	Hayır	238	193,71	46104,00		
<i>Çevresel Bilgi ve Farkındalık</i>	Evet	184	243,68	44837,50	15974,500	,000
	Hayır	238	186,62	44415,50		
<i>Olumsuz Çevresel Davranışlar</i>	Evet	184	203,73	37485,50	20465,500	,179
	Hayır	238	217,51	51767,50		
<i>Toplam</i>	Evet	184	240,87	44320,50	16491,500	,000
	Hayır	238	188,79	44932,50		

$p < 0,05$

Öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin toplam puanlarında ($U=16360,500$; $p < 0,05$), olumlu çevresel davranışlar boyutunda ($U=17663,000$; $p < 0,05$), çevresel bilgi ve farkındalık boyutunda ($U=15974,500$; $p < 0,05$) anlamlı farklılaşma görülmektedir. Öğrencilerin almış oldukları puanlardaki farklılaşma okulda sık sık doğa etkinliklerine katılan öğrencilerin lehinedir. Öğrenci puanları çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutunda anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada öğrencilere uygulanan çevre tutum ölçeğinden elde edilen puanlarda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Ölçeğin çevreye yönelik olumlu davranışlar boyutunda kız öğrencilerin tutumlarının daha yüksek olduğu, ölçeğin olumsuz çevresel davranışlar boyutunda ise erkek öğrencilerin daha yüksek seviyede olduğu araştırmanın bulgularındandır. Erdem ve diğerleri (2019) araştırma sonuçlarına göre cinsiyet değişkeninin ilköğrencilerinin çevresel farkındalık düzeylerini etkilediğini vurgulamaktadırlar. Yapmış oldukları araştırma bulgularında kız öğrencilerin doğada yaşama yönelik farkındalıklarının erkek öğrencilere göre daha ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonucuyla taban tabana zıt bulguya sahip bir araştırmada ise ilköğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Özcan, 2016). Ancak alan yazında yapılan çeşitli araştırmaların sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde çevre tutumuna sahip olduğu görülmektedir (Atasoy, 2005; Çavuşoğlu ve Altay, 2017; Gök ve Afyon, 2015; Yaşaroğlu, 2012; Vatansever Bayraktar ve Fırat, 2020).

Çalışmada ilköğrencilerin 3.sınıf ve 4.sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık görülmemektedir. Benzer bir çalışmada Ağtaş ve diğerleri (2019) ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarında sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmektedir. Ancak bu araştırma sonucunun aksine Erdem ve diğerleri (2019) 4.sınıf öğrencilerinin çevresel farkındalıklarının, 3.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek seviyede olduğunu yapmış oldukları araştırmanın bulguları doğrultusunda belirtmektedirler. Benzer bir araştırma sonucunda ise sınıf seviyesine göre öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının farklılaştığı fakat sınıf seviyesi düştükçe çevreye yönelik tutumun arttığı görülmektedir (Soğukpınar ve Karışan Korucu, 2019). Nalçacı ve Beldağ (2012) ilköğretim 8. ve 7.sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmalarında sınıf düzeyi değişkenine göre 7.sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı farklılık olduğunu söylemektedirler. Vatansever Bayraktar ve Fırat, (2020) ise araştırmalarında ilköğrencilerin 4.sınıf öğrencilerinin dönüştürülebilir enerji kaynakları ve kullanımı konusundaki çevresel farkındalıklarının, 3.sınıf öğrencilerinden daha yüksek seviyede olduğunu belirtmektedirler.

Araştırmada öğrencilere uygulanan çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutundan elde edilen puanlar kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir. Puanlardaki farklılaşma kardeş sayısı fazla olanların lehinedir. Yani çevre tutum ölçeğinden elde edilen puanlara göre kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin olumsuz çevresel davranışlarının artış gösterdiği söylenebilir. Ancak ölçeğin olumsuz çevresel davranış boyutunda tek çocuk ve 1 kardeş olan iki grup arasında tek çocuk olanların olumsuz çevresel davranış puanlarının yüksek çıktığı görülmektedir. Benzer bir çalışma olan Erdem ve diğerleri (2019)'in araştırmalarının sonucunda dört ve daha fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin çevresel farkındalık düzeylerinin tek çocuk, iki kardeş ve üç kardeşe sahip olan öğrencilere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuç yapılan araştırmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin çevreye yönelik farkındalıklarının azaldığı düşünülebilir (Vatansever Bayraktar ve Fırat, 2020). Kardeş sayısının artmasıyla öğrencinin çevreye yönelik farkındalık ve tutumlarının azalması durumu, kalabalık ailelerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının artmasından kaynaklı olabilir.

Araştırmada öğrencilerin çevreye yönelik tutum puanlarında anne ve baba eğitim değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemektedir. Yapılan bazı araştırma sonucunda da benzer şekilde baba eğitim durumunun öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını etkileyen bir değişken olmadığı ortaya

koyulmaktadır (Kanbak, 2015; Öcal, 2013; Özcan, 2016). Baba eğitim durumunun öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına etkisinin olup olmadığının araştırıldığı başka bir çalışmada ise baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin çevreye yönelik tutum puanlarının da arttığı belirtilmektedir (Kılıç ve Girgin, 2019; Vatansever Bayraktar, Fırat, 2020). Yine araştırma sonucuyla örtüşen benzer çalışmalarda anne eğitim durumunun öğrencilerin çevreye tutumlarına etkisinin olmadığı görülmektedir (Aydın ve Çepni, 2012; Erdem vd. 2019; Öcal, 2013; Özcan, 2016; Kanbak, 2015; Vatansever Bayraktar ve Fırat, 2020). Yapılan benzer bir çalışmada ise anne eğitim durumunun öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarında anlamlı farklılık oluşturduğu vurgulanmaktadır (Sam vd. 2010).

Araştırma bulgularında okulun bulunduğu yer (köy, kasaba, il merkezi) değişkenine göre öğrencilerin çevre tutum ölçeğinden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin olumsuz çevresel davranış puanları okul öncesi eğitimi alma durumuna göre farklılaşmaktadır. Araştırmada okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin olumsuz çevresel davranış puanlarının daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Bu bulgular okul öncesi eğitimin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını geliştirmek açısından önemli olduğunu göstermektedir. Çevre eğitiminin okul öncesi dönemden itibaren bireye verilmesi önemlidir (Çetin ve Badem, 2015). Bir diğer bulguya göre okul öncesi eğitimi alma değişkeni öğrencilerin olumlu çevresel davranış, çevresel bilgi ve farkındalık puanlarında anlamlı farklılık göstermemektedir. Uysal (2018) yapmış olduğu çalışmada okul öncesi eğitimi alma durumuna göre öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerinde farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacının bulgularına göre okul öncesi eğitimi alanların çevreye yönelik ekolojik vatandaşlıklarının katılım, sürdürülebilirlik ve sorumluluk boyutlarında daha yüksek düzeyde ekolojik vatandaşlığa sahip olduklarını vurgulanmaktadır. Yine Yurttaş (2016) araştırmasında okul öncesi eğitimi alan ilköğretim öğrencilerinin doğal çevre ve yapay çevre bilgi düzeylerinin daha yüksek seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada öğrencilerin olumlu çevresel davranış, çevresel bilgi ve farkındalık puanları doğa ile ilgili dersleri sevme değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Doğa ile ilgili dersleri seven öğrencilerin çevreye yönelik olumlu davranışlarının, çevre bilgi ve farkındalıklarının daha ileri seviyede olduğu çevre tutum ölçeğinden elde edilen puanlara göre söylenebilir. Ayrıca doğa ile ilgili dersleri seven öğrencilerin çevre tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlarının daha yüksek olduğu bulgular arasındadır. Yine araştırma sonucunda çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranışlar boyutunda doğa ile ilgili dersleri sevmeyen öğrencilerin puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum doğa ile ilgili dersleri sevmeyen öğrencilerin çevreye yönelik olumsuz davranış tutumlarının daha ileri seviyede olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarında doğa ile ilgili dersleri sevme durumunun önemli bir değişken olduğu düşünülebilir. Benzer bir araştırma sonucuna göre Yurttaş (2016) ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin Fen ve Teknoloji dersini seven öğrencilerin çevre bilgi düzeylerinin daha yüksek seviyede olduğunu belirtmektedir.

Araştırmada serbest resim yapma çalışmasında en çok doğa içerikli resim yapan öğrencilerin toplamda çevre tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Çevre tutum ölçeğinin olumlu çevresel davranışlar, çevresel bilgi ve farkındalık boyutlarında da aynı şekilde serbest resim çalışmalarında doğa içerikli resimleri daha çok yapan öğrencilerin puanlarının yüksek olduğu araştırmanın bulgularındandır. Ayrıca çevre tutum ölçeğinin olumsuz çevresel davranış boyutunda ise serbest resim çalışmalarında daha az doğa içerikli resimleri yapan öğrencilerin puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilere uygulanan çevre tutum ölçeğinin toplam ve tüm boyutlarında elde

edilen sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Yani resim yapma durumunda içeriğin tercihinin kendisine bırakıldığında öğrenciler en fazla olumlu tutuma sahip oldukları şeyi tercih etmekte, olumlu tutuma sahip olmadıkları durumlarda ise tercih etmemektedirler. Bu sonuç aynı zamanda olumlu tutuma sahip olunan durumun gerçek hayatta da olumlu davranışa dönüşebileceği şeklinde yorumlanabilir. Çetin ve Badem (2015) ilkököl öğrencilerinin temiz ve kirli çevre ile ilgili görüşlerini inceledikleri bir araştırmada ilkököl 3.sınıf öğrencilerinin yakın çevrelerindeki kirliliğin farkında olduklarını ve bu farkındalıklarını yapmış oldukları resimlere yansıtabildiklerini belirtmektedirler. Her iki çalışma sonucunda da öğrencinin çevreye yönelik tutumlarının ve farkındalıklarının yapmış oldukları resimlerle ilişkili olduğu görülmektedir.

Öğrencilere uygulanan çevre tutum ölçeğinden elde edilen puanlara göre öğrencilerin çevresel bilgi ve farkındalıkları okul bahçesinde bitki yetiştirme durumuna göre farklılık göstermektedir. Ayrıca ölçekte elde edilen toplam puanda da okul bahçesinde bitki yetiştirmenin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarında değişmelere sebep olduğu görülmektedir. Araştırma sonucuna göre okul bahçesinde bitki yetiştiren öğrencilerin çevreye yönelik tutumları daha ileri seviyededir.

Okulda sık sık doğa etkinliklerine katılan öğrencilerin çevre tutum ölçeğinin toplam puanlarında, olumlu davranışlar boyutunda, bilgi ve farkındalık boyutunda katılmayanlara göre daha ileri seviyede tutuma sahip oldukları görülmektedir. Özgel ve diğerleri (2018)'ne göre doğa kampı destekli çevre eğitimi ilköğretim öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarını ve tutumlarını geliştirmektedir. Diğer taraftan yapılan araştırma da ölçeğin olumsuz çevresel davranışlar boyutunun okulda sık sık doğa etkinliğine katılma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Yine Özdemir (2010) yürütmüş olduğu doğa deneyimine dayanan deneysel araştırmasında ilköğretim öğrencilerinin doğa ile ilgili deneyimlerinin önceden var olan çevreye yönelik farkındalıklarına çevre sorunlarına ilişkin kaygılarının, tepkilerinin eklendiğini ayrıca çevreye yönelik sorumlu davranış gösterme eğilimlerinin arttığını ortaya koymaktadır. Bir başka çalışma sonucunda boş zamanlarında doğal alanlara çok sık giden öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının daha seyrek gidenlere oranla ileri düzeyde olduğu görülmektedir (Timur vd. 2013). Ancak Önder (2015) yürütmüş olduğu araştırma sonucuna göre ilköğretim öğrencilerinin çevre ya da izci kampları gibi faaliyetlere katılma durumuna göre çevreye yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtmektedir.

Bulgulardan yola çıkılarak, öğrencilerin erken yaşlardan itibaren çevreye yönelik tutumlarının olumlu yönde geliştirilebilmesi için, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Okullarda verilen çevre içerikli derslerin daha ilgi çekici hale getirilmesi ve programda daha sık bahçe/doğa etkinliklerine yer verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağtaş, B., Bektaş, O., ve Güneri, E. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum düzeylerinin belirlenmesi. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, 4(1), 66-85.
- Atasoy, E. (2005). *Çevre için eğitim: ilköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir çalışma*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Atasoy E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 105-122.
- Arık, S. ve Yılmaz, M. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1147-1164.

- Artvinli, E. ve Demir, Z.M. (2018). A study of developing an environmental attitude scale for primary school students. *Journal of Education in Science, Environment and Health (JESEH)*, 4(1), 32-45.
- Aydın, F., ve Çepni, O. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Karabük ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 189-207.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pagem Yayınevi
- Çavuşoğlu, F. ve Altay, B. (2017). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(4), 254 – 259.
- Cevher Kalburan, F. N. (2009). *Çocuklar için çevresel tutum ölçeği ile yeni ekolojik paradigma ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çevre eğitimi programının etkisinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Çelikler, D., Aksan, Z. ve Yenikalaycı, N.(2019). İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik farkındalıklarının belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 425.438.
- Çetin, G. ve Badem, N. (2015). İlkokul öğrencilerinin temiz ve kirli çevre ile ilgili görüşleri. *Uluslararası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1(1), 26-41.
- Demir, E., Saatçioğlu, Ö., ve İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current Research in Education*, 2(3), 130-148.
- Eagly, A. H., ve Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich.
- Erdem, M., Meriç, E. ve Meriç, A. (2019). İlkokul öğrencilerinin çevresel farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bilim, Teknoloji, Mühendislik, Matematik ve Sanat (J-STEAM) Eğitim Dergisi*, 2(1), 21-38.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı*. Sayı 65/66. 2006/25 Ankara
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Ertürk, R.(2017). İlkokul öğrencilerinin çevre sorunları ve çevre eğitimine yönelik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 12-24
- Fidan, N. ve Erden, M.,(1998), *Eğitime giriş*. Alkım Yayınları.
- Geray, C. (1995). Çevre koruma bilinci ve duyarlılığı için halkın eğitimi. *Yeni Türkiye Özel Sayısı*, 1 (5), 665.
- Gök, E. ve Afyon, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevresel tutumları üzerine alan araştırması. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 12(4), 77-93.
- Gül, S., Çobanoğlu, İ. H., Aydoğmuş, M. ve Türk, H. (2018). Sınıf öğretmenlerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi: samsun ili örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 139-157.
- Güşta Şahin, H. ve Doğu, S. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranışlarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1402-1416.

- Haftacı, V. ve Soylu, K.(2007). Çevre kirlenmesi ve çevre koruma bağlamında çevre muhasebesinin önemi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 33, 102-120.
- İlgar, R. (2018). *Ekolojik ve çevre araştırmaları*. Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. Evrim Yayınevi.
- Kanbak, A. (2015). Üniversite öğrencilerinin çevresel tutum ve davranışları: farklı değişkenler açısından kocaali üniversitesi örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 77-90.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, teknikler ve ilkeler*. (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi
- Kaya, E., Akıllı, M. ve Sezek, F. (2009). Lise öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının cinsiyet açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 43- 54.
- Kayalı, H. (2010). Sosyal bilgiler, türkçe ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 258-268.
- Kılıç, Ç. ve Girgin, S. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının 2-çdm tutum ölçeği kullanılarak çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 215-232.
- Kıvrak, A. H. ve Uyanık, G. (2020). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çevre kirliliğine yönelik zihinsel modellerinin belirlenmesi. *Eğitim ve Teknoloji*, 2(1) 1-15.
- Koç, H., Koç, H. ve Karatekin, K. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 139-174.
- Nalçacı, A. ve Beldağ, A. (2012). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevre tutumlarının belirlenmesi (Erzurum örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 141-154.
- Öcal, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 333-352.
- Önder, R. (2015). İlköğretim öğrencilerinin çevre tutumlarının incelenmesi. *Sosyal Bilgiler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 115-124.
- Özcan, E. (2016). *İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 125-138.
- Özgel, Z. T, Aydoğdu, M. ve Güven Yıldırım, E. (2018). Doğa kampı destekli çevre eğitiminin çevre sorunlarına yönelik farkındalık ve tutuma etkisi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 90-106.
- Özmen, D. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4 (6).
- Pınar, E. ve Yakışan, M.(2016). İlkokul öğrencilerinin çevre kavramları ile ilgili çizimlerinin analizi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 97-113.
- Sağsöz, G. ve Doğanay, G. (2019). İlkokul öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Giresun ili örneği). *Anadolu üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 3(1), 1-20.

- Salta, K., and Tzougraki, C. (2004). Attitudes toward chemistry among 11th grade students in high schools in Greece. *Science Education*, 88(4), 535-547.
- Sam, N., Gürsakal, S., & Sam, R. (2010). Üniversite öğrencilerinin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının belirlenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 20, 1-16.
- Soğukpınar, R. ve Karışan-Korucu, D. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 583-606.
- Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2013). Using multivariate statistics (sixth ed.) Pearson, Boston.
- Timur, S., Yılmaz, Ş. ve Timur. B. (2013). İlköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi ve farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 191-203).
- Ural Keleş, P. ve Keleş, M. İ. (2018). İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin geri dönüşüm kavramı ile ilgili algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 481 – 498.
- Uyanık, G. (2017). İlkokul öğrencilerinin çevre kirliliğine ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1574-1600.
- Uysal, C. (2018). *Sınıf öğretmeni adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Vatansever Bayraktar, H. ve Fırat, T. (2020). İlkokul öğrencilerinin çevre farkındalıkları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(55), 1722-1737.
- Yalçınkaya, E. (2012). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları farkındalık düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 137-151.
- Yaşaroğlu, C. (2012). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yurttaş, A. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin genel çevre bilgisi düzeylerinin incelenmesi*. Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction and Research Questions & Purpose

Primary education constitutes an important step of the education system where the individual can gain basic skills that he / she will need and use throughout his / her life (Fidan & Erden (1998). It is especially important to investigate the knowledge, attitudes and behaviors of students in this period towards the environment in order to take the necessary educational measures. Most of the studies are aimed at determining the level of perception towards the environment, the level of awareness and their views on the environment (Çelikler, Aksan & Yenikkaya, 2019; Sağsöz & Doğanay, 2019; Ertürk, 2017; Çetin & Badem, 2015; Uyanık, 2017; Kıvrak & Uyanık, 2020; Ural Keleş & Keleş 2018). It is thought that the number of studies examining primary school students' attitudes towards the environment according to various variables is limited. In this context, it is aimed to determine primary school students' attitudes towards the environment in terms of various variables.

Methodology

This study was conducted with a survey model. The survey model tries to explain what the existing situations and experiences are. The researched situation is defined and revealed as it is in its own conditions (Karasar, 2014). The study group of the research consists of a total of 422 primary school students (249 3rd grade and 173 4th grade). As a data collection tool, "Environmental Attitude Scale" developed by Artvinli and Demir (2018) in triple Likert type was used. The Cronbach-Alpha internal consistency coefficient of the scale is .93. The Cronbach-Alpha internal consistency coefficient of the scale in this study was calculated as .83. Environmental Attitude Scale is three-dimensional as "Positive Environmental Behaviors", "Environmental Information and Awareness", "Negative Environmental Behaviors". The skewness and kurtosis values of the data obtained in the study were determined as (-2,408 and 10,911). In addition, histogram graphics and normality test findings were examined to determine whether the data was normally distributed, and it was concluded that the data were not normally distributed. Therefore, the non-parametric Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis Test were used to analyze the data obtained in the study.

Results and Conclusions

As a result of the study, it was observed that students' attitudes towards the environment differed according to the variables of gender, number of siblings, taking preschool education, enjoying nature and environmental lessons, drawing mostly nature content in the free painting, growing plants in the school garden, and participating in nature activities frequently at school. In addition, according to the findings of the study, it was determined that there was no difference in students' attitudes towards the environment in terms of the variables of class level, education level of the mother, education level of the father, and the location of the school. The research findings are similar to other studies in the literature. Based on the findings of the research, it can be emphasized that environmental education should be started from the pre-school period, and that ensuring that students take part in nature activities more frequently in the primary education period will support their positive attitude towards the environment.

Yazarların Biyografisi

Arefe YURTTAŞ

Kastamonu Üniversitesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktora Öğrencisidir. Çalışma alanları arasında öğretmen mesleki gelişimi, fen eğitimi, çevre eğitimi bulunmaktadır.

İletişim arefeyuttas@gmail.com
ORCID Adresi <https://orcid.org/0000-0002-8148-5745>

Eda ERDAŞ-KARTAL

Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimi Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı'nda Doktor Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. Araştırma alanları arasında öğretmen eğitimi, fen eğitimi, bilimin doğasının öğretimi ve öğrenimi, bilimsel sorgulama, çevre eğitimi, mesleki gelişim programları ve öğretmenlerin mesleki gelişimi bulunmaktadır.

İletişim erdaseda@gmail.com
ORCID Adresi <https://orcid.org/0000-0002-1568-827X>